

Somalian historia

osa II

Itsenäisyyden aika

Itsenäisyyden kitkerä sato

Somalian tasavalta syntyi vuonna 1960. Brittiläinen Somalimaa ja Somalia yhdistyivät 1.7. ja perustuslaki laadittiin seuraavana vuonna. Perustuslakiin kirjattiin tavoite siirtomaavaltojen pirstoman Somalian yhdistämisestä saman lipun alle ja Somalian lipussa oleva viisisakarainen tähti kuvasi noita viittä erotettua osaa: Brittiläistä Somalimaata, Somaliaa, Djiboutin eteläosaa, Etiopian Hawdia ja Ogadenia sekä Kenian pohjoisosaa.¹

Kaksi Somaliaa yhdistettiin yhdeksi suurin toivein ja juhlallisuuksin, mutta osien sovittamisessa yhteen oli suuria ongelmia. Maalla oli kaksi hallinnollista pääkaupunkia, joiden välillä ei ollut puhelinyhteyttä ja automatka Hargeisasta Mogadishuun vei kolme päivää. Lentokoneella matkan ehti taittaa yhdessä päivässä, mutta niitäkin kulki vain pari kertaa viikossa.²

Suureksi ongelmaksi muodostui, että vaikka Somalia oli maan ja hallinnon virallinen kieli ja sitä puhui noin 100% väestöstä, niin kirjaimistoa ei saatu valittua. Luonnollisena valintana itsenäisen somalian kirjaimistolle pidettiin arabialaisia kirjaimia, sillä monet historialliset syyt yhdistivät niemimaan arabiaan ja latinalaisia kirjaimia pidettiin valloittajien jumalattomana kielenä.³ Arabian kirjaimisto ei kuitenkaan äänteidensä puolesta istu somalikieleen, jossa on erittäin suuri vokaalitiheys. Kolmas kirjaimistomahdollisuus oli sisäsyntyinen 'usmaaniya, joka oli Majerteen klaanin käytössä oleva itse keksitty kirjaimisto.⁴ Sitä vastustettiin kuitenkin koska muut klaanit pelkäsivät suurta Majerteen klaania ja koska 'usmaaniya oli merkkijärjestelmänä hidas pikakirjoittamiseen.⁵ Kutakin kirjaimistoa kannatti noin kolmasosa päättäjistä, eikä ratkaisua saatu tehtyä.

Kielipolitiikan epäonnistuminen oli resurssiallokaation ja koko talouden kannalta erittäin epäonnistunutta. Hallinnon kielen osaaminen kun tarjoaa kansalaiselle taikasanat, joka avaa hänelle ovet virastoihin, parempaan koulutukseen ja työelämään. Somaliassa tähän vaadittiin kaikkiaan kolme kieltä, eikä mikään niistä ollut ihmisten äidinkieli. Hallitsevalla yläluokalla ei ollut

¹ Korhonen 100.

² Lewis 171.

³ *Laitin waa la Diin* oli levinnyt iskulause, joka merkitsee ”Latina on ilman Jumalaa”.

⁴ Laitin & Samatar 75.

⁵ 'usmaaniyan oli keksinyt Cismaan Cali Yuusuf 20-luvulla, mutta siirtomaa-aikana sen opettamista ei voitu hyväksyä, sillä sen pelättiin ruokkivan somalionalismia. Myös Gadabiirsin klaanilla oli oma 30-luvulla kehitetty kirjaimistonsa. Laitin 67, 86.

omaa lehmää ojassa kieliongelmassa ja he saattoivat lykätä kirjaimiston ratkaisemista vaaleista toisiin, sillä kielitaito tarjosi heille paremmat mahdollisuudet kuin niille, jotka eivät taitaneet kolmea virallista vierasta kieltä.

Kieliongelman lisäksi tuore valtio piti surunaan sitä, että sen kaikissa naapurimaissa asui rajan takana ei suinkaan ulkomaalaisia vaan samoja somaleita kuin kotimaassakin. Halu saada kolme vieraaseen valtioon (Djiboutiin, Etiopiaan ja Keniaan) kuuluvat somalialueet yhdistettyä maahan kirjattiin jopa perustuslakiin.

Sisäpolitiikkaa haattasi niinikään klaanijärjestelmän ja valtakunnan kahden eri osan aiheuttama stagnaatio. Vaikka maassa pyrittiin edustukselliseen demokratiaan, niin tasapainon nimissä pääministeri ja presidentti täytyi valita eri klaaniperheestä ja mieluummin eri osasta maata. Niinikään ministeripaikkoja jaettaessa kullakin klaaniperheellä oli käytännössä vähimmäiskiintiönsä, mikä ei kannustanut ministerien valitsemiseen ensisijaisesti pätevyyden perusteella.⁶

Maan teollisuus oli varsin vähäistä ja koko Somalian historian teollisuustuotannon voi pelkistää suhteellisen helposti kolmeen tuotantolaitokseen. Nämä ovat vaatteita ja kangasta valmistava Somaltex, Jowharin sokeritehdas ja Gesiran öljynjalostamo.⁷ Ulkomaankauppa perustui noin 90 prosenttisesti kolmelle tuotteelle, jotka olivat lihakarja, nahka ja banaanit.⁸ Elävän lihakarjan vienti vastasi vähintään kolmea neljänestä Somalian viennin arvosta. Vuoden 1985 talouskriisiin asti Somalia kuului kolmentoista tärkeimmän tuottajamaan ryhmään, ja asukasta kohden maa lienee ollut maailman suurin karjanviejä.⁹ Raakanahkojen suhteen Somalia kuului maailman viidenkymmenen tärkeimmän tuottajamaan ryhmään.¹⁰

Vuoden 1969 vaalit olivat Somaliassa vaikeat ja päättyivät SYLin voittoon. Puolue sai parlamentissa 73 paikkaa 123:sta. Hallitusta muodostettaessa kaikki loputkin edustajat tahtoivat liittyä SYLin riveihin ja parlamentin. Oppositiopuolelle jäi vain yksi edustaja. Vaalit pidettiin maaliskuussa ja jo kesään mennessä pääkaupungissa oli selvää, ettei uusi kaikkien edustajien hallitus ajanut mitään linjaa, vaan jokainen edustaja pyrki enimmäkseen turvaamaan oman sukunsa aseman.¹¹

⁶ Laitin & Samatar 74.

⁷ Kettunen & comp 60.

⁸ Ja noiden tuotteiden varassa Somalian koko vientihistoria tulikin kulkemaan. YITS, ITSU 1970-1999.

⁹ ITSU 1985/II,35. Somalia tuotti vuosittain noin 2,3% maailman karjakaupan arvosta.

¹⁰ ITSU 1985/II, 73: 1983,II,539. Nahkojen ja vuotien viennin arvo oli pienempi kuin esimerkiksi Suomen nahkavienti vastaavana vuotena, vaikka arvoturkikset on laskettu erikseen.

¹¹ Lewis 204. Oppositiomies parlamentissa oli Cabd ar-Razaq Haji Husseyn.

Somalian vallankumous

Maan toiseksi presidentiksi valittu Cabdul Rashid Cali Shirmarke ammuttiin kesken maakuntamatkan. Attentaatin tekijä Cabdul Kadir Cabdi kuului presidentin klaaniin ja hänen turvajoukkoihinsa. Presidentin kuolemaa seurasi levottomuuksia, joiden aikana armeija vangitsi hallituksen ja otti korkeimman vallan käsiinsä verettömällä vallankaappauksella. Maan johtoon tuli armeijan kenraalikunnasta koostuva vallankumousneuvosto, joka pyrki ohjaamaan maata rauhanomaisesti ilman hallitusta. Vallankumousneuvoston johtajaksi upseerit valitsivat joukkonsa vanhimman kenraali Mohammed Siad Barren. Hän paljastui tässä roolissa machiavellimaiseksi poliitikoksi, joka keräsi nopeasti kaiken vallan itselleen ja uskotuilleen.

Vallankumouksen jälkeen Somalia suuntautui sosialismiin Somalian vallankumouksellisen sosialistipuolueen johdolla. Sosialismin ja marxilaisuuden soveltaminen Somalian oloihin oli tietyssä mielessä ongelmallista ja Siad sovelsikin sosialismia afrikkalaiseen tapaan puhuen ”afrikkalaisesta sosialismista” ja ”tietoon perustuvasta vaurauden jaosta”. Luokkataistelun käsite oli suurin pulma, sillä Somaliassa ei ollut yhteiskuntaluokkia.¹² Väestöhän koostui pelkästä proletariaatista. Siadin versiossa luokkataistelu olikin korvattu taistelulla tribalismia vastaan ja diskurssissa näkyi selvänä myös ajatus taistelusta imperialistisia amharoita (Etiopiaa) vastaan ja ulkomailla opiskelleiden somalien hyvän aseman murentaminen. Edellytykset poliittiselle pakolaisuudelle syntyvät vuoden 1970 turvallisuuslaista, joka salli kenen hyvänsä pidättämisen määräämättömäksi ajaksi kansallisen turvallisuuden nimissä.¹³ Valtion johto rajoitti julkista keskustelua ja mielipiteenilmaisua¹⁴, minkä lisäksi useat aikaisempien hallitusten johtohahmot joutuivat lähtemään maanpakoon, mikä merkitsi aivovuotoa Somalian resursseille.¹⁵

1974 Siad Barren onnistui viedä Somalia Arabiliittoon. Arabiliittoon pääseminen oli merkittävä tapaus, sillä Somalia oli ensimmäinen ei-arabiankielinen valtio liitossa. Samana vuonna Somalia sopi YYA-sopimuksen Neuvostoliiton kanssa. Näyttävän ulkopoliittisen roolin ohella Siad kiristi sisäpolitiikkaa. Ulkonaliikkumiskielto kaupungeissa klo 22 jälkeen ja se että Siad nimitti itse kaikki korkeat virkamiehet verottivat tovereiden vapautta.¹⁶ Kahden merkittävän ulkopoliittisen liittoutumisen lisäksi vuosi 1974 jäi Somaliassa historiaan maan siihen asti tuhoisimman kuivuuden takia.¹⁷

¹² Lewis 224.

¹³ Kassim 15.

¹⁴ Askar 4.

¹⁵ Lewis 212-213.

¹⁶ Johansson & Diesow 31, 34.

¹⁷ Lewis 218.

Djibouti itsenäistyi Ranskan holhouksesta vuonna 1977 ja siitä syntyi pieni ja tasapainoileva valtio, joka historiansa aikana on luottanut Ranskan ja Arabian tukeen. Djiboutin väestö koostuu kahdesta osasta, somaleista ja afareista. Niinpä Djiboutin kummankin rajan takana asuu samaa väkeä kuin rajan sisäpuolellakin: etelässä somaleita ja rajan Etiopian ja Eritrean vastaisilla reunoilla elää afareita. Maata ei ole kuitenkaan jaettu isompien naapureidensa kesken, koska Ranska on taannut selvästi sen koskemattomuuden ja Djibouti on halunnut pitää kiinni monikulttuurisesta itsenäisyydestään.¹⁸

Somalian sisäiset ongelmat yritettiin ratkaista pienellä, voittoaikaisella sodalla, jonka päämäärä oli liittää Somaleiden asuttama Etiopian itäosa (Hawd ja Ogaden) Somaliaan. WSLF:n sissit taistelivat menestyksekkäästi Etiopian armeijaa vastaan ja Somalia marssittikin joukkonsa rajan yli auttaakseen veljiään. Fidel Castro koitti välittää rauhanneuvotteluja, sillä Somaliaa ja Etiopiaa pidettiin kumpaakin sosialistisen leirin maana. Rauhanneuvottelut kuitenkin kariutuivat ja Neuvostoliitto tarjosi Etiopialle massiivista tukea maahanhyökkääjää vastaan.¹⁹

Ogadenin sota oli kehitysmaan taloudelle romahdus. Ogadenista tulvi pakolaisia, Johanssonin ja Diesowin arvioiden mukaan 600 000, keskushallinnon ilmoituksen mukaan miljoona.²⁰ Lukujen suuret vaihtelut selittynevät osin propagandalla, osin tilastoimismenetelmien kehittymättömyydellä ja suurimmaksi osaksi siten, että näkymättömän pakolaisuuden suuruutta on erittäin vaikea arvioida. Tällä tarkoitan niitä Etiopian Hawdissa asuneita somaleita, jotka ovat siirtyneet rajan yli asumaan sukulastensa luokse, eivätkä ole siten jääneet valtion evakuoitaviksi ja uudelleenasetettaviksi. Sodan syvyyttä yhteiskuntaan kuvaa hyvin se, että Somalia ja Etiopia vaihtoivat sotavankinsa kesällä vuonna 1988, yli kymmenen vuotta sodan päättymisen jälkeen.²¹

Barren hallinto sai yhä enemmän vastustajia ja huhtikuussa vuonna 1978 vain kuukausi Ogadenista vetäytymisen jälkeen diktaattoria vastaan suunnattiin vallankaappausyritys. Tämä kuitenkin epäonnistui ja 17 yritykseen osallistunutta tuomittiin kuolemaan ja teloitettiin.²² Useat salaliittolaiset kuuluivat Majerteen klaaniin, joka on ehkä Somalian klaaneista suurin. Vallankaappausta seurasi hallituksen ja Majerteen klaanin voimakas antipatia. Majerteen klaaniin kuuluvien tuli miltei mahdottomaksi päästä yliopistoon, klaaniin kuuluvat saattoivat jäädä kouluissa luokalleen ilman syytä ja klaanin jäseniä vangittiin. Majerteen klaanin sisällä syntyiikin sissiliike SSDF (Somalian pelastuksen demokraattinen rintama), jonka tavoitteena oli Siad Barren

¹⁸ Lewis 230.

¹⁹ Korhonen 115, Lewis 232. Castro esitteli rauhansuunnitelmassaan myös jonkinmoisen Punaisenmeren Neuvostoliiton luomista, johon olisivat kuuluneet Somalian ja Etiopian lisäksi Eritrea, Djibouti ja Etelä-Jemen. Somalian diktaattori suostui kuitenkin neuvottelemaan vasta kun hänen armeijansa oli ajettu ulos Etiopiasta.

²⁰ Johansson & Diesow 43, Koponen 119.

²¹ Thureson 140. Kolmisentuhatta etiopialaista sotavankia vietti tuon ajan somalialaisella vankileirillä ja vastaava määrä etiopialaisissa vankiloissa.

²² Johansson & Diesow 65. Lisäksi noin neljäsataa kaappausyritykseen osallistunutta sotilasta menehtyi. vrt Lewis 245.

syRJäyttäminen. Aseistusta ja varustusta SSDF sai rajan takaa Etiopian hallitukselta, jolle hajanainen Somalia oli pienempi uhka kuin yhtenäinen.²³ Sissisotaa käyvä Majerteen-vetoinen liike vei hallitukselta kaiken luottamuksen Majerteen klaanilaisiin ja hallitus alkoi vainota Majerteen klaanin aktivisteja ja sortaa kaikkia klaanin jäseniä.

Ogadenin sodan aiheuttaman pakolaisaallon seurauksena valtio alkoi Somaliassa panostaa maanviljelyyn. Tässä työssä saavutettiin menestystä yhteistraktoreiden, nuorten työllistämisleirien ja yhteistyökokeilujen avulla. Maanviljely pyrittiin samalla sosialisoimaan ja tätä tehtävää varten perustettiin Agricultural Development Corporation (ADG). ADG osti viljelijöiltä heidän kaiken tuotantonsa itse määrittelemällään hinnalla ja toimitti viljan myytäväksi, jotta vältyttäisiin keinottelulta ja taattaisiin mahdollisimman tasainen ravinnontuotanto. ADG:n maksama hintataso vain jäi jatkuvasti pahasti inflaatiosta jälkeen, mikä ajoi maanviljelijät köyhyyteen.²⁴

Viljelijöiden köyhtyminen oli kuitenkin kansantaloudellisesti pieni murhe suhteessa siihen ansaan, johon ADG onnistui sotkemaan itsensä. Matalat tuottajahinnat ja jatkuva inflaatio haittasivat tuotannon lisäämistä.²⁵ Kotimaista viljaa ei kannattanut kasvattaa enempää, koska ADG piti hinnat alhaalla. Peltopinta-alaa ei ollut mieltä raivata lisää ja oli taloudellisesti kannattavampaa tuoda elintarvikkeet ulkomailta. Taloustilanne ei rohkaissut maanviljelijäksi ryhtymistä eikä ammattivaihtoehto houkuttanut nuoria. Tämä jyrkensi entisestään elintarvikevajetta, jonka väestönkasvu oli aiheuttanut.

Talous ajautui syöksykierteeseen. 80-luvulla IMF tuli pelastamaan Somalian taloutta ja saman vuosikymmenen aikana maan ulkomaanvelka nelinkertaistui. Somaliaan rakennettiin isoa infrastruktuuria kuten Berberan lentokenttä (valmistuessaan Afrikan suurin) ja Bardeeban pato (suurin rakennuskohde, ei vielä valmistunut). Vuonna 1987 Somalian ulkomaille maksamat velanhoitokulut olivat 130% vientituloista.²⁶ Valtion BKT oli 40 prosenttisesti kehitysavun varassa. Myös Suomi osallistui Somalian talouteen yhtenä merkittävimmistä kehitysavun maksajista vuodesta 1980 lukien. Suomi maksoi Somalialle kymmeniä miljoonia vuosittain ja näillä tuilla maahan rakennettiin 18 viljavarastoa, veripalvelujärjestelmä, suolaveden tislamo, Baidoan kaupungin sähköverkko ja mittava tuberkuloosin vastustamiskampanja.²⁷ Näistä projekteista monet vanhemmat somalit muistivat tuberkuloosin vastaisen kampanjan ja tiesivät Suomen rahoittaneen sen. 80-luvun lopulla ensimmäiset Somalipakolaiset saapuivat Suomeen. He olivat

²³ Johansson & Diesow 65-66, 68, Boddy 353.

²⁴ Besteman 203-204 Järjestö tunnetaan myös italiankieliseltä nimeltään Ente Nazionale Commerciale (ENC).

²⁵ Farzin 270.

²⁶ Johansson & Diesow 56.

²⁷ Aallas 7-8.

yksipuoluejärjestelmän ja diktatuurin uhreja, joille Suomi merkitsi turvapaikkaa ja ihmisoikeuksia.²⁸

Väestönkasvu söi taloudellisen kehityksen hedelmät. Kun väestönkasvu ylitti Somaliassa taloudellisen kasvun nopeuden, reaalin asukaskohtainen BKT väheni joka vuosi. Ravinnontuotanto ei sekään pysynyt väestönkasvun kanssa samassa tahdissa, jolloin Somalian piti tuoda aina vain enemmän ruokaa maahan täydentääkseen elintarvikealijäämäänsä. 70-luvulla noin 20% maassa kulutetuista elintarvikkeista oli tuontitavaraa ja vuosina 1980-84 jo kolmannes.²⁹

Siad keskitti vallan aina vain harvemmillle ja maassa puhuttiin MOD-koalitiosta. Tällä tarkoitettiin kolmea klaania, joiden jäsenyys takasi lokoisan elämän ja mahdollisuuden virkoihin. Ne olivat Marehan (Siadin klaani), Ogadeen (Siadin äidin klaani) ja Dulbahante (Siadin vävyn klaani).³⁰ Kaikki edellä mainitut klaanit kuuluivat Daarood-klaaniperheeseen mikä jätti neljä muuta klaaniperhettä de facto oppositioon. Kurja talous ja vallan kasautuminen yhä harvemmillle olivat taustasyitä kolmannen suuren sissiliikkeen syntymiselle. Yhdistynyt Somalikongressi (USC) perustettiin Roomassa vuonna 1989 ja sen tavoitteena oli Siad Barren syrjäyttäminen.³¹ USC nojasi tukensa Hawiye-klaaniperheeseen ja se kasvoi nopeasti Somalian suurimmaksi sissiliikkeeksi ja sitten Somalian suurimmaksi armeijaksi. Se ei kuitenkaan oikeastaan koskaan ollut organisaatio, vaan pikemminkin Hawiye-klaanien aseellinen siipi.³² Taistellakseen paremmin sissiliikkeitä vastaan Barre lietsosi klaanien välisiä perinteisiä vastakkainasetteluja.³³

Pohjoisosa maasta (entinen Brittiläinen Somalimaa) luisui 80-luvun lopussa yhä pahemmin hallituksen otteesta SNM:n hallitsemaksi sissimaakunnaksi. Loppuvuodesta 1988 Somalian armeijan lentokoneet pommittivat pohjoisen suurinta kaupunkia Hargeisaa.³⁴

Sissitoiminnan leimahtaminen avoimeksi sisällissodaksi olisi ehkä voitu estää vielä toukokuussa 1990. Silloin sataneljätoista somalivaikuttajaa kirjoitti hallitukselle avoimen kirjeen, Mogadishun manifestin, jossa pyydettiin hallitusta lopettamaan sota sillä että hallitus eroaisi ja järjestettäisiin vapaat vaalit, joissa puolueet olisivat sallittuja. Hallitus vastasi vangitsemalla 45 kirjeen kirjoittajista.³⁵ Kesällä sissiliikkeet kiihdyttivät toimintaansa niin että syksyllä vain Mogadishu ja etelässä sijaitseva Gedon lääni olivat maan virallisen hallituksen alaisia. Kiihtyneet

²⁸ Yarow 116.

²⁹ Farzin 262, 265.

³⁰ Lewis 222.

³¹ Johansson & Diesow 70.

³² Compagnon 80, Boddy 353.

³³ Compagnon 76. Esimerkkejä perinteisistä antagonismeista ovat Sa'ad vs Umar Mahamuud, Gabaduursi vs Sa'ad Muuse ja Geledi vs Biimaal.

³⁴ Aallas 22. Lentäjät olivat ulkomailta, sillä somalialaiset lentäjät kieltäytyivät pommittamasta oman maan kaupunkia.

³⁵ Johansson & Diesow 72.

sotatoimet pääkaupungin ympäristössä ajoivat monia ihmisiä pakolaisiksi ulkomaille ja tässä vaiheessa Somaleita alkoi saapua suurempina ryhminä myös Suomeen.³⁶

Syksyllä kapinalliset tulittivat jo raketinheittimillä Mogadishun esikaupunkeja. Somalian sisällissodan tämä vaihe jäi kuitenkin ulkomaailmalta huomaamatta, sillä samaan aikaan Yhdysvallat mitteli voimiaan Irakin kanssa ja Somalian sisällissota kyti uutispimennossa. Tammikuussa kapinalliset sissit etenivät Mogadishuun ja 26.1.1991 he valloittivat Villa Somalian, jota oli pidetty diktaattorin viimeisenä linnakkeena. Siad Barre onnistui kuitenkin harhauttamaan hyökkääjiä varsin vanhanaikaisella juonella. Kun kuukausia sotineet väsyneet joukot tunkeutuivat Villa Somaliaan, sen huoneet olivat täynnä rahaa ja ruokaa. Sissit keskittyivät ryöväämään Barren palatsia ja syömään, jolloin diktaattori pakeni kaikessa hiljaisuudessa synnyinseudulleen Gedoon, missä hänen klaaninsa odotti suurta poikaansa lojaalina.³⁷

Barren kadottua laadittiin Mogadishussa väliaikainen hallitus, josta tuli täysin USC – henkinen, sillä nimenomaan USC oli valloittanut Mogadishun Siadilta. Väliaikaisen hallituksen presidentiksi äänestettiin 28-vuotias hotellinomistaja Cali Mahdi Maxamad Abgaal-klaanista.³⁸ Kaikki USCin äänioikeutetut jäsenet eivät kuitenkaan voineet osallistua vaaliin sotatoimien vuoksi, jopa järjestön johtaja oli poissa. Tämä johti pian USCin hajoamiseen kahtia, niihin, jotka kannattivat väliaikaista hallitusta ja niihin, jotka vaativat uusia ja laajempia vaaleja.

Sisällissota ei siten päättynyt tähän. Pohjoinen osa Somaliaa oli taistellut kauimmin Siad Barrea vastaan ja koki jäävänsä ulkopuolelle uuden väliaikaisen hallituksenkin aikana. Maakunta julistautui itsenäiseksi Somalimaaksi (17.5.1991), mutta jäi vaille kansainvälistä tunnustusta (nyt, vuonna 2002 mikään maa ei ole tunnustanut sitä). USCin puheenjohtaja, Maxamad Farah Aidid Habar-Gidir klaanista puolestaan oli kenraali, joka oli johtanut sotatoimia Siadin armeijaa vastaan. Hänen ympärilleen ryhmittyi se osa USCia, joka vaati uusia vaaleja. Maxamad Farah Aidid ja Cali Mahdi Maxamad ovat ne, joita länsimainen media kutsui yleisesti Somalian sotalordeiksi.³⁹

Kummallakin herroista oli puolet USCin sisseistä puolellaan ja oman klaaninsa mobilisoidut militiajoukot tukenaan kun he koittivat ratkaista Somalian tulevaisuuden taistelemalla Mogadishusta. Tulos oli katkera tasapeli, missä rintamalinja halkoi miljoonakaupungin keskeltä.

³⁶ Serkkola 144.

³⁷ Johansson & Diesow 79

³⁸ Johansson & Diesow 80. Abgaal –klaani kuuluu Hawiya klaaniperheeseen.

³⁹ Lehdissä ja useissa muissa lähteissä heitä kutsutaan yleensä anglisoiduilla nimillä Ali Mahdi ja Farah Aideed, sikäli kun sotalordit mainitaan nimiltä.

Mogadishun taistelut tuhosivat vanhan hallinnon rippeetkin. Kaikki vanhan hallinnon asiakirjat, rakennukset ja fyysiset esineet joko tuhottiin tai varastettiin taisteluiden aikana.⁴⁰

Ruoasta alkoi olla pulaa sodasta kärsivillä alueilla jo vuonna 1992. Ruoan hinta nousikin vuoden 1992 aikana 800-1200 prosenttia.⁴¹ Vuoden 92 sato oli huono, ja jo syksyllä tiedettiin, että vuonna 1993 maassa tulisi olemaan nälänhätä. Osasyyn elintarvikkeiden hinnannousulle on varmasti odotusinflaatio, sillä jo syksyllä paikalliset viljelijät tiesivät, että kuivuus vei osan vuoden sadosta ja seuraavasta *jiilaalista* tulisi tiukka.⁴² Somalian vilja-aitta ovat sen jokilaaksot, jotka ovat lähes ainoat viljelyskelpoiset alueet. Siad Barren armeija SNF oli ottanut suuren osan tästä alueesta haltuunsa vastahyökkäyksensä aikaan (15.9.1991 lähtien) ja SNF vetäytyi alueelta 22.4.1992. Tuona aikana alueella ei tehty peltotöitä, koska niihin kylvettiin miinoja ja SNF ryösti sadon.⁴³

Rauhanturvaoperaatio ja rauhaanpakottaminen

Somalian rauhanturvaoperaation ymmärtämisen kannalta on tärkeää ymmärtää, että Somaliassa toimivat toisistaan erillään, mutta yhteistyössä sekä YK:n että Yhdysvaltojen joukot. YK aloitti operaation UNOSOM –nimikkeellä ja tämä operaation ensimmäinen vaihe käsitti lähinnä tilanteen tarkkailua pienillä resursseilla pääkaupungissa. Tarkkailijat saapuivat Mogadishuun keväällä 1992. Pian todettiin, että tarkkailijat olivat voimattomia ja joulukuussa alkoi Operaatio toivon palauttaminen, jota ei suorittanut enää YK vaan Yhdysvaltojen johtama Unified Task Force (UNITAF).

UNITAF-Operaatiota johti kenraaliluutnantti Bob Johnston, ja sen tehtävä oli turvata tiet pahimmille nälkäalueille, taata avustuskuljetukset, avata päätiet ja varastoida keräämänsä raskaat aseet.⁴⁴ UNITAF oli nälänhätää vastaan suunnattu suppea operaatio, jonka tehtäviin ei kuulunut Somalian jälleenrakentaminen muuten kuin siltoja rakentamalla ja teitä avaamalla. UNITAF ei täyttänyt sille asetettuja toiveita, sillä ruoka-apu ei saavuttanut kohteitaan ja rauhanturvaajat turvasivat ainoastaan lentokentän.⁴⁵ Toisaalta, se toimitti maahan 100000 tonnia

⁴⁰ Compagnon 78, 85. Jopa teräsiltoja varastettiin..

⁴¹ Natsios 78-79.

⁴² Woods 154.

⁴³ Drysdale 124.

⁴⁴ Woods 159. Yhdysvaltojen lisäksi sotilaitaan lähettivät Belgia, Botswana, Ranska, Italia ja Australia. Lisäksi Japani ja Saudi-Arabia rahoittivat operaatiota.

⁴⁵ Woods 157.

ruokaa ja jakeli sen, rakensi 14 kaivoa, raivasi ja korjasi 1800 km tietä, antoi sairaala-apua ja improvisoi 9 lentokenttää.⁴⁶ UNITAFin suurin ongelma oli, ettei se kyennyt riisumaan aseista muita pysyjoukkoja kuin omien ruokakuljetustensa turvamiehet.

Medialla oli suuri rooli kriisiin reagoimisen ruokkijana. TV-kuvat Somalian nälkään kuolevista lapsista kuohuttivat ihmisten mieliä ja ajoivat Yhdysvaltojen kongressin vaatimaan pikaista ruoka-apua Somaliaan.⁴⁷ Yhdysvaltojen merijalkaväki saapui Mogadishuun 9.12.1992 rauhanomaisesti ja salamavalojen loisteessa.⁴⁸

Joulukuun uutiskuvat ja Yhdysvaltojen reagoiminen pakottivat Nato-maat mukaan toimiin. Ranskassa ja Italiassa todettiin, ettei sellainen tilanne ole suotava, että joulun tv uutiset näyttää kuvia nälkään kuolevista somalilapsista, joita amerikkalaissotilaat yrittävät auttaa. Yhdysvallat vetikin siten eurooppalaiset liittolaisensa mukaan operaatioon, jossa sisäpolitiikka määräsi toimia Somaliassa enemmän kuin Somalian oma tilanne.⁴⁹

Etelämpänä Maxamed Farah Aideedin armeija kävi edelleen taistelua SNF:ää vastaan. Siad oli saanut turvapaikan Nigeriasta ja kadonnut sinne kolmenkymmenen avustajansa kanssa, mutta hänen vävyensä kenraali Maxamed Said ”Morgan” oli perinyt appiukkonsa armeijan ja jatkoi taistelua. Nämä kaksi armeijaa kamppailivat Benaadirin toiseksi tärkeimmästä kaupungista Kismaysta ja YK vetäytyi kaupungista. YK:n vetäydyttyä Morganin armeija valloitti kaupungin ja surmasi lukuisia Aideedin liittolaisia.⁵⁰

Huhtikuussa vuonna 1993 YK otti päävastuun Somalian tilanteen selvittämisestä ja UNITAF korvattiin UNOSOM II tehtävällä. UNOSOM II oli suoraan YK:N alainen rauhanturvaoperaatio, johon kuului 28000 rauhanturvaajaa miltei kolmestakymmenestä maasta. YK:n lisäksi Yhdysvallat piti Somaliassa omia rauhanturvajoukkojaan, kaikkiaan 17700 sotilasta. Nämä eivät olleet YK:n alaisia vaan toimivat Yhdysvaltojen käskyjen mukaisesti, vaikkakin tarkoitus oli että USA ja YK toimisivat yhteistyössä.

Somaliassa sisällissodan rintamalinjat alkoivat viimeistään tässä vaiheessa kadota. Koska valtiojärjestelmä oli täysin romahtanut, oli klaani ainoa johon yksittäinen ihminen saattoi luottaa ja turvatakseen väkensä elinmahdollisuudet klaanit tarvitsivat resursseja. Osa sisällissotaa oli aseistettujen klaanien militiajoukkojen kamppailua noista resursseista, lähinnä vedestä, polttopuusta ja viljelysmaasta.⁵¹ Yhdysvaltojen ja UNOSOMin joukot ajautuivat nokkapokkaan Farah Aideedin kanssa. Mohammed Farah Aideed sitä ja tätä ja hänen radioasemansa levitti

⁴⁶ Kennedy 107.

⁴⁷ Johnston & Dagne 195-196.

⁴⁸ Drysdale 129.

⁴⁹ Prunier 135-138. Demokratian pakko ja nato-syndrooma siis ajoivat eurooppalaiset joukot Somaliaan.

⁵⁰ Drysdale 130. Siad kuoli Nigeriassa vuonna 1995 76-vuotiaana.

⁵¹ Cassanelli 1997: 67, 72-73.

Yhdysvaltojen ja YK:n vastaista propagandaa. 12. heinäkuuta Yhdysvaltojen joukot saivat vihiä Aideedin olinpaikasta ja suorittivat raketti-iskun rakennukseen, jossa somalijohtajan sanottiin olevan. Aidid ei kuitenkaan ollut paikalla, vaan rakennuksessa kokoontui hänen klaaninsa Habargidirin maltilliset johtajat ja koulutettu älymystö, jotka keskustelivat Jonathan Howen rauhanaloitteesta.⁵² Ohjusiskussa kuoli kymmeniä ihmisiä ja länsimaisten lehtimiesten rynnättyä paikalle raivostunut väkijoukko lynkkasi heistä neljä.⁵³ Puolueettomien toimittajien lynkkaamista ei ymmärretty länsimaisessa lehdistössä ja Yhdysvaltojen joukot saivat median tuen Aideedin vangitsemiselle sotarikollisena ja Somalian kehityksen estävänä sotalordina.

3. ja 4. lokakuuta (vuonna 1993) Deltat ja rangerit yrittivät kidnapata Aideedin ja hänen klaaninsa johdon, sillä Aideed levitti yhä pahempaa propagandaa niin YK:ta kuin Yhdysvaltojakin vastaan ja häittäsi rauhanturvaajien työtä. Operaatio muuttui sodankäynniksi keskellä Mogadishua.⁵⁴ Yhdysvallat menetti taistelussa 18 sotilasta ja neljä helikopteria, joista kahden jäänteet jäivät somaleille ja kymmenet sotilaat haavoittuivat vakavasti tai invalidisoituivat. Tappiot olivat niin raskaat, ettei kotikenttä kestänyt ja Yhdysvallat veti joukkonsa pois Somaliasta. Aideedin joukkojen tappiot siviiliuhrit mukaan laskettuina olivat varovaistenkin arvioiden mukaan ainakin 500 kaatunutta ja tuhat haavoittunutta, minkä lisäksi joukot käyttivät kaikki raskaat ammuksensa.⁵⁵ Aideed kuitenkin sai sankarin aseman Yhdysvaltojen voittajana ja kansan yhdistäjänä Somaliassa. Aideed ei kuitenkaan koskaan kyennyt muuttamaan tätä paljon maksanutta voittoaan poliittiseksi vallaksi, ja hän kuoli kolme vuotta myöhemmin sairauskohtaukseen.⁵⁶

Yhdysvaltojen lähdettyä rauhanturvaamisoperaatio UNOSOM II jatkui vielä vuoden päättyen maaliskuussa vuonna 1995.⁵⁷ Ilman Yhdysvaltojen tukea YK oli vajavainen ja somalien keskinäinen taistelu oli rauhoittunut vuoteen 1995 mennessä sodasta levottomuuksiksi. Valtiojärjestelmän luomisessa maahan tosin ei päästy edes puolitiehen. Tämän jälkeen Somalia oli joitain vuosia omillaan ilman keskushallitusta tai ylipäätään mitään muita valtiollisia tunnuksia kuin rajat. Maahan syntyi sisäsyntyisesti rauhaan ja jälleenrakentamiseen pyrkiviä paikallishallituksia, jotka ovat rakentaneet uutta kauppaa, hallintoa ja elämisen mahdollisuuksia maakunnittain.

⁵² Bowden 110.

⁵³ Bowden 142. Ohjusiskun seurauksena oli YK:n raportin mukaan 20 kuollutta, Punaisen ristin mukaan 34 ja silminnäkijä Maxamed Xasan Farahin mukaan 73. Lisäksi useat haavoittuivat. Tämän jälkeen Howe etsintäkuulutti Aididin 25 000 dollarista ja Aidid Howen miljoonasta dollarista.

⁵⁴ Bowden passim. Bowdenin kirja on tutkivan journalismin teoksena erinomainen ja se sisältää useita näkökulmia tapahtuneeseen.

⁵⁵ Bowden 425,453.

⁵⁶ Bowden 454, Compagnon 89.

⁵⁷ Woods 166.

Lähteet

Aallas, Esa: Somalishokki. Suomen pakolaisavun julkaisusarja, Gummerus, Jyväskylä, 1991.

Aman, somalitytön tarina. Toim. Virginia Lee Barnes & Janice Boddy. Engl. Alkuteos Aman 1994 (Alfred A. Knopf, Canada & Licht & licht Agency, Denmark) Suom. Riikka Toivonen, WSOY, Juva, 1996.

Askar, Ahmed Omar: Sharks and Soldiers. Omakustanne, Järvenpää, 1992.

Besteman, Catherine: Unraveling Somalia. Race, Violence and the Legacy of Slavery. University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 1999.

Bowden, Mark: Isku Mogadishuun. Kertomus nykyajan sodasta. Eng. alkuteos Black Hawk Down. A Story of Modern War. (Sane Töregård Agency, 1999) Suom. Aarne T.K. Lahtinen, Otava, Keuruu, 1999.

Cassanelli, Lee V: The Shaping of Somali Society. Reconstructing the History of a Pastoral People, 1600-1900. University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 1982.

Cassanelli, Lee V: "Somali Land Resource Issues in Historical Perspective". Teoksessa Learning from Somalia. The Lessons of Armed Humanitarian Intervention. Edited by Walter Clarke & Jeffrey Herbst. Westview Press, Boulder, Colorado, 1997.

Cerulli, E: "Ethiopia's relations with the Muslim world". Teoksessa Unesco General History of Africa IV: Africa from the Twelfth to the Sixteenth Century, 1984

Compagnon, Daniel: "Somali Armed Units. The Interplay of Political Entrepreneurship & Clan-based Factions". Teoksessa *African Guerrillas*. Ed. Christopher Clapham, James Currey Ltd, Oxford, 1998.

Drysdale, John: "Foreign Military Intervention in Somalia: The Root Cause of the Shift from UN Peacekeeping to Peacemaking and its Consequences". Teoksessa *Learning from Somalia. The Lessons of Armed Humanitarian Intervention*. Edited by Walter Clarke & Jeffrey Herbst. Westview Press, Boulder, Colorado, 1997.

Farzin, Hossein Y: "Food Aid: Positive or Negative Economic Effects in Somalia?" *The Journal of Developing areas*. Western Illinois University, USA. Vol 25, No2, Jan1991.

Johansson, Peik & Diesow, Abdulcadir Mohammed: *Operaatio Somalia*. Like, Helsinki, 1993.

Johnston, Harry & Dogde Ted: "Congress and the Somalia Crisis". Teoksessa *Learning from Somalia. The Lessons of Armed Humanitarian Intervention*. Edited by Walter Clarke & Jeffrey Herbst. Westview Press, Boulder, Colorado, 1997.

Kassim, Amino Mohammed: *Musliminaisen oikeudet ja hänen roolinsa yhteiskunnassa*. 1999.

Kennedy, Kevin M: "The Relationships Between the Military and Humanitarian Organizations in Operation Restore Hope". Teoksessa *Learning from Somalia. The Lessons of Armed Humanitarian Intervention*. Edited by Walter Clarke & Jeffrey Herbst. Westview Press, Boulder, Colorado, 1997.

Kettunen, Ari & Laatu, Riikka & Yli-Paunu, Jaana: *Somalia, maakatsaus*. Kehitysmaantieteellisen yhdistyksen toimitteita 12. Helsinki 1984.

Korhonen, Juhani: "Afrikan sarvi alueellisena konfliktina". Teoksessa *Alueelliset ristiriidat kansainvälisissä suhteissa*. Toim. Raimo Väyrynen. Rauhankirjallisuuden edistämisseura, Suomen rauhantutkimusyhdistys, Gummerus, Helsinki, 1982.

Laitin, David: *Politics, Language, and Thought The Somali Experience*. The University of Chicago Press, Chicago, 1977.

Laitin, David & Samatar, Said: *Somalia. Nation in Search of a State*. Westview Press, Boulder, Colorado, USA, 1987.

Lewis, I.M: *A Modern History of Somalia. Nation and State in the Horn of Africa*. First edition 1965, current 1988 (updated & expanded). Westview Press, Boulder, Colorado, USA 1988.

Natsios, Andrew S: *Humanitarian Relief Intervention in Somalia: The Economics of Chaos*. Teoksessa *Learning from Somalia. The Lessons of Armed Humanitarian Intervention*. Edited by Walter Clarke & Jeffrey Herbst. Westview Press, Boulder, Colorado, 1997.

Prunier, Gérard: "The Experience of European Armies in Operation Restore Hope". Teoksessa *Learning from Somalia. The Lessons of Armed Humanitarian Intervention*. Edited by Walter Clarke & Jeffrey Herbst. Westview Press, Boulder, Colorado, 1997.

Serkkola, Ari: *Somalia. Taival suvun ja valtion varjossa*. VAPK-Kustannus, Helsinki, 1992.

Thureson, Birger: *Tehtävä Somaliassa. Tosikertomus uskosta, toivosta ja rakkaudesta afrikkalaisen sodan varjossa*. Ristin Voitto ry, Vantaa (1991). Suom. Merja Lämsä. Alkuteos *Skiljas och mötas. Dagen huset*, Stockholm 1990.

Woods, James L: "US. Government Decisionmaking Processes Duringf Humanitarian Operations in Somalia. Teoksessa *Learning from Somalia. The Lessons of Armed Humanitarian Intervention*. Edited by Walter Clarke & Jeffrey Herbst. Westview Press, Boulder, Colorado, 1997.

Yarow, Abdullahi A: *Somalit Suomessa*. Teoksessa *Näkökulmia monikulttuuriseen Suomeen*. Toim. Pirkko Pitkänen. Edita, Helsinki, 1997.

Yearbook of International Trade Statistics 1970-1982. United Nations, New York. Viitteissä lyhennettynä **YITS**. Tilasto vuodesta 1983 alkaen nimellä

International Trade Statistics Yearbook / Annuaire Statistique du Commerce International. United Nations, New York. 1983-1999. Viitteissä lyhennettynä **ITSY**.